

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Universitätsbibliothek Paderborn

Philippi Clüveri[i] Germaniæ Antiquæ Libri tres

Clüver, Philipp

Lugduni Batavorum, 1631

Cap. XLVIII. De montibus Germaniæ Transrhenanæ.

urn:nbn:de:hbz:466:1-44541

conus in Langobardicorum lib. 1, cap. v, his verbis: *Apud hos Scritofinnos est animal, non satis ab simile cervo: de cuius ego corio, ut fuerat pilis hispidum, vestem in modum tunicae, genu tenuis aptatam, conspexi: sicut jam fati Scritofinni utuntur.* Scritofinni fuerunt in Scandinaviâ. Plinius *machlin* Scandinaviâ tribuit: & item Solinus; quamvis sine nomine. Est hodièque animal in Scandinaviâ, magnitudine medium inter capram & cervum; varietate pellis, capræ, magnitudine & cornibus, cervo similis: *memoranda*, quod Plinius ait de machli, *velocitatis*. ob quam etiam trahis hieme jungitur, ubi iter accelerandum est, vocabulum ei vulgare *een rhene*. è quo nomen traxisse tegumentigenus, quod Diaconus describit; Cæsar autem, Sallustius, & nonnulli alii vocant *rhenonem*: supra, lib. 1, cap. xvi, docui. Est & aliud in eadem regione animal, *mutilum*, ut de alce sua scribit Cæsar, *cornibus, nullo suffraginum flexu; idèoque non cubans, sed accline arbori in somno.* hoc ego non dubito, quin sit *MACHLIS* illa Plinii. *BISONTES* sunt hodiè maxime in Litaviæ saltibus; eâ specie, quâ traduntur à Plinio atque Solino. Antiquis Germanis dictos fuisse *wisant*; testes sunt auctores dictorum veterum glossariorum. Græci vocabulum scripsere in suâ lingvâ *βίσωνς*, & inde Romani *bisontes*. at rectius hi dicturi erant *wisontes*. Hæ igitur sunt species veraque ac germana nomina animalium. Herciniæ silvæ & Scandinaviæ peninsulæ. quæ mirificè antiqui Græci Romanique confuderunt.

Ceterum Solinus, in prædicto capite, hæc etiam de eadem silvâ addit: *Saltus Hercynius aves gignit, quarum pennæ per obscurum emicant, & interlucent; quamvis obtenta nox obtegat & denset tenebras. unde homines loci illius plerumque nocturnos excursus sic destinant, ut illis utantur ad præsidium itineris dirigendi; projectisque (fortè profectique) per opaca callium, rationem via moderentur indicio plumarum fulgentium.* Idem testatur Plinius lib. x, cap. xlvii: *In Hercynio Germaniæ saltu inusitata genera alitum accepimus: quarum pluma ignium modo colluceant noctibus.* An fabulæ? an verò de eâ Hercynii saltus parte dictum, quam Arii, Lygiorum natio, incolere? de quibus Tacitus ita: *Arii super vires, quibus enumeratos paullo ante populos antecedunt, truces, insita feritati arte ac tempore lenocinantur. nigra scuta, tincta corpora, atras ad prælia noctes legunt; ipsaque formidine atque umbrâ feralis exercitus terrorem inferunt; nullo hostium sustinente novum ac velut infernum aspectum.* At prædictus Hieronymus Presbyter, ex Aethici Scythæ, satis fabulosi auctoris, cosmographiâ has aves supra Caucasum montem refert, inter oceanum & Tanaim amnem, quâ nunc est Moscovia. *Habet ea regio, inquit, aves Hircanias, quarum pennæ nocte mirâ magnitudine lucent.* Hoc si Aethici istius vel Hieronymi ineptissimæ cosmographiæ credere fas est; Hercynium saltum heic quidam ante Plinium nominarunt eas silvas, quæ continentes Hercynio Germaniæ saltui, per Sarmatiam ad finem usque Europæ spargebantur.

CAP. XLVIII.

De MONTIBUS Germaniæ Transrhenanæ.

MEMORATIS Germaniæ antiquæ silvis, montes nunc etiam dicantur. Mela, lib. iii, cap. iii, de Germaniâ: *Terra ipsa multis impedita fluminibus, multis montibus aspera, & magnâ ex parte silvis ac paludibus in via.* Et in eadem sententiam Tacitus, in libro de Germaniâ: *Terra etsi aliquando specie differat, in universum tamen aut silvis horrida, aut paludibus fœda: humilior quâ Gallias, verticosior quâ Noricum ac Pannoniam aspicit.* Malè heic distinxisse Tacitum humilitatem excellentemque Germaniæ, per Gallias ac Norici limiteis, supra in primo volumine docui, ubi ejusmodi feci distinctionem, uti humilis dicatur, quâ regiones sunt istæ; Cliviæ, Geldriæ, & Hollandiæ partes trans Rhenum sitæ; dein Frisia, Vestfalia, Brunsvicensis Luncburgienis que ducatus, Magdeburgienis Bremensisque episcopatus, Holfatia, Jutia, Mecheloburgienis ducatus, Pomerania, Brandeburgienis marchionatus, & Polonia minor cis Vistulam reliqua in meridiem versûs paullatim collibus durefcunt, moxque montibus horridè asperantur. Ante biennium quum ex gravissimo negotio Pragam mihi esset eundum; ego verò iter id quambrevissimo temporis spatio confectum cuperem, quò celerius daretur reditus ad hanc Germaniæ commentationem; mari è Britannia in Selandiam trajecto, per Antverpiam, Agrippinam, Sigodunum, Gissenium, Fuldam, Hovium, & Joachimi vallem in Bojohæmum tetendi: ubi iter equidem offendi, ut cupiveram, directissimum; at terram montibus usquequaque tam asperam atque horridam, uti tractum in totâ Germaniâ, crebris variisque itineribus mihi satis cognitâ, pejorem deligere nequiverim. quapro-

quapropter etiam in reditu iter per Misniam, Brunsvicensem ducatum, ac Vestofaliam, ad Rheni divortium capeſſivi; viâ equidem longinquiore, ac eâdem multo expediriore. Hoc igitur quasi unum continui montis jugum, quod ab ipſo Rheno ad Hungariâ usque Poloniâque confinia, quâ Vagi amnis est fons, extenditur, HERCYNIOS MONTEIS antiquissimis mortalibus fuisse adpellatum iudico. unde Plinius lib. IV, cap. XIV: *Amnes clari in oceanum defluunt, Guttalus, Viſtullus, sive Viſtula, Albis, Viſurgis, Amisus, Rhenus, Mosâ. Intra versus, nulli inferius nobilitate Hercynium jugum præatenditur.* Hæc fortè ex Aristotele; qui ita scribit, μετωρολογικῶν lib. I. cap. XII: *Ὁ Ἰστῶς δι' ἄλλης τῆς Εὐρώπης ῥέει εἰς τὸν Εὐξείνιον ὠκεῖον. τῶν δὲ ἄλλων ποταμῶν οἱ πλεῖστοι πρὸς ἄρκτον εἰς τὸ ὄρειον ἠερύνιον. πῶς δὲ καὶ πλεῖστές καὶ ὑψηλίσται περὶ τὸ ποῖον τῶν ἐστίν.* Hoc est: *Ister, totam interfluens Europam, in Pontum effunditur Euxinum. ex reliquorum fluminum numero pleraque versus septentriones à montibus Hercyniis profuunt. qui altitudine juxta ac multitudine maximi in hac plagâ habentur.* Apollonium quoque, Ἀρροναυλικῶν lib. I V, Ἐρύνιον nominare montem in his oris, supra in Gorthonibus ostensum est. Ad quem locum & ipse scholiastes ita animadvertit: *Ἐρύνιον, ὅριον Κελτῶν, ἢ δρυμῶν. Hercynius, mons Celtarum est, vel saltus.* Diodorus Siculus, septentrionalis plagæ parum gnarus, Germaniam etiam sub Galliâ nomine comprehendit; ut supra lib. I, cap. II, ostensum est: Britannicas verò insulas contra Hercynia juga, id est, contra Germaniam fitas tradit lib. V: *κατὰ τὴν Γαλιαν τὴν ταρακεαίτην, κατανικρὸ τῶν Ἐρύνιον ὀνομαζομένων ὄρειον, (μέγιστα δὲ τὰ ἄρκτην παραλήφαρ κατὰ τὴν Εὐρώπην) ἦσαν πολλὰ κατὰ τὸν ἀρκτικὸν ἰσθμὸν, ὧν ἐστὶν ἡ μέγιστη Βρετανικὴ καλεῖται.* Id est: *Quâ parte Galliam oceanus perstringit, Hercyniis montibus, quos omnium in Europâ maximos esse accepimus, multe insule obtenduntur, quarum maxima vocatur Britannia.* Non totius intellexit Europæ Aristoteles esse maximos monteis Hercynios; sed Transilvaniae sive Transdanubianæ plagæ tantum; quia in septentrionalem decurrebant oceanum amnes, quos Plinius dicto loco nominat. At non finxisse sibi Aristotelem nomen hoc *Hercyniorum montium*; sed re verâ antiquissimis temporibus sic fuisse adpellatum prædictum jugum, testis est is mons, qui, Brunsvicensem ducatum à meridie claudens, in hanc usque diem vulgò vocatur *der Harz*. nam hoc nomen hodièque ipsi magis tribuitur jugo, quàm silvæ superfusæ. Ceterum partes hujus Hercynii jugi variè adpellatæ sunt. quas mox ostendam, si antea eos monteis paucis indicavero, qui Danubii fontibus propiores. hinc enim initium capere commodissimum videtur, uti ordine omnia persequens, tandem in ultimo septentrione definam.

Auctor igitur noster, sub initium de Germaniâ: *Danubius molli & clementer edito montis Abnoba jugo effusus.* Plinius lib. I V, cap. XII, de eodem amne: *Ortus hic in Germaniâ jugis montis Abnoba, ex adverso Raurici Galliæ opidi, multis ultra Alpes millibus.* Festus Avienus, in orbis terræ descriptione:

Abnoba mons Istro pater est: cadit Abnoba histu.

Ptolemæus in Germaniâ: *τῶν δὲ διεζωστήτων τῶν Γερμανιῶν ὀρέων ὀνοματώτατά ἐστι τὰ περὶ ἠερύνια, καὶ ἰδίως καλεῖται Σαρματικά, καὶ τὰ ὀμνύμα τῶν Ἀλπίων, τὰ ὑπὲρ τῶν κεφαλῶν τῶν Δαναῶν, ἢ τὰ καλεῖται Αὐνοβα.* Id est: *Montium verò, qui Germaniam dissepunt, cinguntque, nominatissimi sunt jam dicti, qui proprie adpellantur Sarmatici; item qui idem cum Alpibus nomen habent, supra fontem Danubii: dein, quibus nomen Aunoba.* Malè vulgò; καὶ ὑπὲρ τῶν κεφαλῶν id enim alium diversumque ab eo, qui cognominis Alpibus, montem notaret. quod falsum esse, ipsâ positio montis Alpibus cognominis super Danubii fontem, juxta gradus longitudinis latitudinisque, apertè indicat. Ceterò vocabulum Αὐνοβα malè interpretes Latinè verterunt *Aunobi montes*; & quidam *Aunobii*; alii etiam *Anoba*: quasi pluralis esset numerus τὰ Αὐνοβα ὄρη. quod falsum esse, mox ipse postea arguit Ptolemæus, ubi eodem monte bis adpellat ὄρη Αὐνοβα, *Aunobæos monteis*; derivativo vocabulo, à primitivo Αὐνοβα, quod singularis est numeri, quemadmodum idem jugum Plinio ac Tacito eodem nomine dicitur ΑΒΝΟΒΑ. Ptolemæi interpreteis decepit loquutio nova, & peregrina; quâ pluralis numerus jungitur singulari, ὄρη τὰ καλεῖται Αὐνοβα, *montes vocati Aunoba.* verum hic loquendi modus Ptolemæo etiam alibi haud semel usurpatus. sic quidè in descriptione Sarmatiæ legitur ὁ Καρπίνης ὄρη, *Carpatæ mons*, ἢ Πένκιν ὄρη, *Peuce mons*; quem paullo post, eodem modo ut Aunobam, derivativo vocabulo, ac plurali numero, vocat Πένκιν ὄρη, *Pencinos monteis*. in descriptione Rhætiæ; τῶν Ἀλπίων τὰ πρὸς τῇ Ὀκρά ὄρη id est, *Alpium pars, que est apud Ocram montem.* Sic Strabo quoque lib. I V, ὁ Ἀδύλας τὸ ὄρη, *Adula mons.* Plurali autem

numero Ptolemæus τὰ καλέδρα usus est in Aunobâ, quia continuò antea dixerat τὰ Σαρματικά ὄρη, & τὰ ὀμόνυμα πῆς Ἀλπίοις: quod vocabulum ὄρη, sive ὄρη singulari numero brevitatis causâ ad Aunobam repetere noluit. Ceterum in Taciti quibusdam exemplaribus vocabulum *Abnoba* corruptum legitur *Arnoba*; & in aliquibus *Arbona*. unde scioli quidam nimis temerariâ manu ausi sunt corrigere cuncta exemplaria, ac supponere *Albona*; quia nunc regio circa Danubii fontem dicitur *Albe*. Verùm non opus erat, nova fingere vocabula, aut veriora, uti nobis videtur, antiquis auctoribus suggerere. id nostri maximè erat operis atque curæ, uti verum illud nomen, quod prisci Romani in suis perscripserunt monumentis, constaret. Itaque quum apud Plinium & Avienum mons sit *Abnoba*, & apud Ptolemæum *Aunoba*, b in confine u commuta- 10 to; dubium nullum esse potest, quin Tacito etiam idem mons adpellatus sit *Abnoba*; ut meliora exemplaria exhibent. Apud Martianum Capellam legebatur hic mons *Ad novem*. pro quo rectè viri eruditi restituerunt *Abnovam*. ex quo haud ineprè quidam conjecerunt, ipsis Germanis montis vocabulum fuisse *die ABENOWE*. à quo Latinis Græcisque facta vocabula *ΑΒΝΟΒΑ*, *ΑΥΝΟΒΑ*, & *ΑΒΝΟΒΑ*. Hæc igitur de adpellatione hujus montis dicta sint. nunc verus ejus situs dispiciendus. Plinius, Tacitus, & Avienus, Danubii fontem in eo statuunt. at Ptolemæus cxxx circiter milibus passuum à Danubii fonte eum versùs septemtriones removel: longitudineque ei cLxxx millium tributâ, juxta Rheni ripam, ceu lineâ *ᾠραλλήω* in septemtriones versùs producit; ita, uti finis ejus sit inter Afciburgium Cisthenanum opidum & Sema- 20 nam silvam. Verùm duplex heic Ptolemæi dispicitur erratum. primum, quòd tam longè à Danubii fonte contra tot Romanorum auctorum sententiam didixit: alterum, quòd tam longè in septemtriones extendit. Ego ex ipso simul Ptolemæo, simulque Plinio, Tacito, ac Martiano colligo, Abnobam fuisse dictum id montium jugum, quod ab Rheni Arolæque confluentibus in septemtriones versùs ad opidum usque *Pfortzheim*, inter Rhenum ac Danubii fontem Nicrumque sternitur. Ex hujus radice, versùs orientem, oritur Danubius, *mollis & elementer edito jugo*, ut ait Tacitus. unde etiam Marcelinus, lib. xxi, idem jugum, quod adpellant *Rauracos monteis*, (nimis improprio vocabulo, à longè alienâ Rauracorum, Gallicæ gentis, terrâ defumto) non in Abnobæ jugo, sed prope oriri amnem dixit. Verba ejus hæc sunt: *Amnis Danubius, oriens prope Rauracos 30 montes, confines limitibus Rheticis*. Erravit igitur & Avienus, qui *Abnoba montis hiatu* eum *cadere* pronuntiavit. Sed ut *saltus*, quod suprâ ostensum, sic & *monteis Hercynios* ad Danubii usque fonteis adpellarunt antiqui. Hinc illud Eustathii in scholiis ad Dionysium Afrum: τῆς δὲ ἔτι συντημῶντα πρὸ τῆς Ἰστρού Φασίν· Ἰστρού, ὃ σὺν Παιονίας ᾠραμείων, ἐκ τῶν Ἑρκυνίων ὄρων ναυσίπορος· ἐκ πηγῆς αἰρεται. id est: *Quidam ita breviter de Istro pronuntiant: Ister, qui Pannonios præterfluit, ex Hercyniis montibus navigabilis ex fonte oritur.*

τὰ ὀμόνυμα πῆς Ἀλπίοις ὄρη, τὰ ὑπερὶ τὴν καβαλλὴν Ἐδουαβίαν, id est, *cognominis Alpibus monteis, qui sunt supra fontem Danubii*, Ptolemæus ex occidente brumali in orientem solstitialem, longitudine cxc m. passuum, juxta ripam Danubii extendit. Hoc hodiè 40 est id jugum, quod, à dicto Abnobâ & Nicri fonte initium sumens, inter Danubium atque Nicrum versùs Brentium flumen porrigitur, complures flumens amnes, quorum alii in Nicrum, alii in Danubium delabuntur. Nomen *ALPIUM* hodièque hoc tractu manet; & circa Danubii fontem, ut antè dictum, regio vocatur *die Albe*; & inter duo opida *Aurach* & *Blaubeuren*, *die rauche Albe*: item vicus inter Ulmos & Brentium flumen *Albeck*; cujus vocabulum extremitatem Alpium significat. Ipsas Alpeis, Germaniam nunc ab Italiâ submoventes, adcolis Germanis vocari hodièque *ALBEN*, satis notum est. Strabo lib. i v docet, τὰς Ἀλπεῖς, sive τὰ Ἀλπια ὄρη, (utroque enim modo dicuntur Græcis) antè dicta fuisse Ἀλβια. unde duo Ligurum in Italiâ opida maritima, *Albium Intemelium*, & *Albium Ingaunum*. Idem Strabo, eodem libro, de suprâ dictis Alpibus in 50 *Ιαυὰ* Danubii ripâ sic scribit: τὴν περικεῖται ἢ τῶν Καρνῶν τὸ Ἀπέννινον ὄρη, λίμνην ἔχον ἀξιώσαν εἰς τὴν Ἰστρον ᾠραμῶν· ὃς ᾠραμῶν Ἀπείην, ἄλλον ᾠραμῶν, εἰς τὴν Ἀδρίαν ἐκβάλλει. ἐκ ἢ τῆς αὐτῆς λίμνης καὶ ἄλλος ᾠραμῶν εἰς τὴν Ἰστρον ῥεῖ, καλεῖται Ἀπείνιος. καὶ γὰρ Ἰστρού τὰς δεξιὰς ἀπὸ τῶν λαμβάνει τῶν ὄρων, πολυκεδῶν ὄρων, καὶ πολυκεφάλων. μέχρι μὲν γὰρ δεύρο, ἀπὸ τῆς Λιγυτικῆς σωεχῆ τὰ ὑψηλὰ τῶν Ἀλπεων διέτεινε, καὶ ἐνὸς ὄρους Φαυτασίαν παρείχεν. ἐπὶ ἀνεξήγητα καὶ ταπεινωθέντα ἐξ αἰρέ) πάλιν εἰς πλείω μέρη καὶ πλείους κορυφὰς. πρῶτη δὲ ἐστὶ τῶν ἢ Ἐρηνά πῆσαν καὶ τῆς λίμνης κεκλιμένη πρὸς τὴν ῥαυρὸς μετρίως ὑψηλή· ὅπως αἱ τῶν Ἰστρού πηγῶν, πηλοσίον Σηθεῶν καὶ τῶν Ἐρκυνίω δρομῶν. Id est: *Supra Carnos situs est mons Apenninus. is lacum habet exeuntem*

in Isarum amnem: qui alium amnem Atagin recipiens, in Adriam defert. Ex eodem autem lacu alius amnis in Istrum defluit, Atesinus dictus. Nam & Ister ab his initium sumit montibus, in multas partes, multosque verticeis scissis. Hucusque enim à Liguriâ summa Alpium juga continenter porriguntur, uniusque montis speciem præ se ferunt. hinc remissa, humilioraque facta, rursus porro attolluntur in multas partes, multaque cacumina. Primum cacumen est trans Rhenum & lacum Brigantinum, dorsum quoddam versus orientem solem, mediocriter sublime; ubi fontes Istri sunt, prope Sævos & Hercynium saltum. Locum istum de Apennino monte & lacu, ex quo flumina in Adriaticum mare & Istrum fluere ait, esse planè corruptum, alibi docebo. In reliquis idem montium jugum Strabonem intelligere, trans Rhenum & lacum Brigantinum, quod Ptolemæus tradit ejusdem cum Alpibus esse nominis, satis perspicuum est. In eandem sententiam & lib. VII, scribit de Germaniâ: Εὐρώπῃ δὲ ἡ χώρα περὶ τὸν Ἰστρον, καὶ αὐτὴ τῆς Ἰταλίας ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ, καὶ ἀπὸ τοῦ Ἰστροῦ, ὡς ἀνὰ μέτρον τῆς Ἰταλίας. Ἐξ ἧς καὶ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας τὸ πᾶν ἔσται, ἀπὸ τῆς Ἰταλίας τὸ πᾶν ἔσται, καὶ ἀπὸ τῆς Ἰταλίας τὸ πᾶν ἔσται. id est: Germania quidam ad austrum versus attollitur, & dorsum quoddam erigit contiguum Alpibus, in orientem versus protensum, ac si pars sit Alpium. hoc quin etiam adfirmavere quidam; ob situm prædictum, tum quia eandem fert materiam, quamquam hæ partes Alpium reliquarum celsitudinem non exæquant. Certè non quia eandem cum Alpibus ferebat materiam, nec quia his contiguum erat jugum, ideo partem earum esse, primò adfirmatum sive Græcis sive Romanis fuit; sed quia nomen, quod etiam nunc durat, jam tum ferebat. Hinc illud Tzetis in Lycophronem: Ἄλπεα, ἔρη Εὐρωπαϊὰ μετέλαθ' Ἰταλίας· ἐν ᾗ ἀφ' ἧς ῥεῖ ὁ Ἰστρον, ἄλλο δ' ἀφ' ἧς ῥεῖ ὁ Ῥήνος. id est: Alpes montes sunt Europæi ingentes ad Italiam: unus, ex quo Ister profluit; alter, ex quo Rhenus.

Ceterùm Melæ lib. III, cap. III, altissimi, ut antè dictum, Germaniæ montes memorantur RHETICO & TAUNUS: quorum hujus etiam meminit auctor noster anal. I, & XII. Hunc esse hodiè ex adverso Magontiaci, vulgari vocabulo *der Hayrich*, sive, ut alii vocant, *der Hohe rücke*; illum verò è regione Bonnæ, vulgò *das Sibengebirge*; suprà in Mattiacis ac Juhonibus docui. Utrumque partem fuisse Hercynii jugi, ex suprà dictis patet.

Ptolemæo in Germaniâ est τὸ Μηλιβόων ὄρος, ὃ ἐστὶν ἡ Σημασὰ ὕλη· id est, MELIBOCUS mons, sub quo est *Semana silva*. Situm hujus jugi ita describit, uti juxta lineam æquinoctialem ex occidente in orientem, inter fontem Amisæ & Albis medium procurrat. ex quo viri docti haud malè observarunt esse idem montis jugum, quod vulgò hodiè dicitur *der Harz*. nam huc etiam alia Ptolemæi verba faciunt, quæ postea perscripsit hoc modo: καθ' ἑκάστην τῆς Ἀλβίου ποταμῆς. ὃς ἐστὶν καὶ Ἰστρον, καὶ καμψανὸν, μέχρι τῆς Μηλιβόων ὄρους. Ἐπὶ δὲ τῆς καμψανῆς καὶ Ἰστροῦ. id est: Cathulcones ad utramque Albis ripam: sub quibus Cherusci atque Campsani, usque ad Melibocum montem. sub Campsanis autem Chattis. Ubi medius constituitur Melibocus inter Cheruscos atque Chattos, quorum terminum communem fuisse montis jugum, quod hodiè dicitur *Harz*, pluribus argumentis in Chattis docui. Hodiè vertex hujus jugi altissimus, inter opida *Oofterwyk* & *Werningerode*, vulgari vocabulo adcolis dicitur *Blockes barch*. qui antiquum illud nomen servet, quod Ptolemæus fortè vitiosè, ut pleraque alia in Germaniâ, scripsit *Melibocus*, quasi *Melbocus*, pro *Melbocus*, haud temerè dixerim. Mentis errore implicitos fuisse eos credo, qui ex Meliboco Chattos sibi finxerunt Melibocos; hodièque eos esse pronuntiarunt circa opidum *Catzenellebogen*, quod est inter Lonam amnem & Taunum montem. quò quàm rectè Melibocus mons Ptolemæi quadret, satis ex jam dictis liquet. Nec minùs verò ii insanierunt, qui Bructeros dictum Blocum montem quondam adcoluisse, nomenque ei dedisse adseverarunt, his maximè Claudiani verbis inducti;

— Venit accola silvæ

Bructerus Hercynia.

Hæc ad eam silvam spectare, quæ vulgò nunc inter Lonam & Segum amneis dicitur *der Weßer Wald*, superiori capite, & antea in Bructeris, gravissimis argumentis ostendi. Haud equidem nescius sum, superioribus Germanis prædictum Blocum vulgò vocari *der Brockers berg*. verùm id fit mutatione liquidæ in liquidam: non, quia vocabulum id à Bructeris derivatum. Credibilius enim est, ipsos adcolas verum tenere montis nomen, quàm superiores Germanos longiùs sitos. Ab adcolis Brunsvicensibus, qui Saxonica utuntur dialecto, accepto vocabulo omnes reliquæ nationes, inter Rhenum Vistulamque, quæ eadem utuntur dialecto, *Blockes barch* vocant.

000 2

Porro

Porro idem Ptolemæus ita habet: τὰ καλέμεθα Σέδιτα ὄρη, ὅφ' ἄετιν ἢ Γάβριτα ὄρη: ὧν μέγιστόν ἐστι τὸ Σαρματικῶν ἐστὶν ὁ ὄρη καὶ ὄρη. Hoc est: *Suditi montes; sub quibus est Gabrita silva: inter quos & Sarmaticos monteis est saltus Hercynius.* SUDITOS monteis alii interpretantur hodiè id jugum, quod ab occidentali Bojohæmi latere, vulgari vocabulo *der Fichtel berg*, clarissimos amneis, Mœnum, Salam, Egram, & Nabum fundit: alii eum montem, qui ab orientali Bojohæmi latere, vulgari vocabulo *der Risfen berg*, Albim flumen cructat: utriusque rectè: nam Ptolemæus ejusmodi Suditis montibus situm statuit, uti initium eorum ab occidente meridianam fontis Visurgis lineam propemodum attingat; finis autem ultra Albis fontem, in orientem versus protensus sit. Ego verò supra in Hermunduris docui, fontem, quem Ptolemæus Albi tribuit, esse eum, qui vulgò dicitur Vultavæ fluminis fons. docui item in Nariscis, Gabretam silvam fuisse supra Nabii fontem. docui in Quadis, Hercynium saltum Ptolemæo adpellari eum, qui erat ab orientali Bojohæmi latere inter Moraviam ac Silesiam, item inter Hungariam ac Poloniam, ad Vagi usque fontem. *Suditi igitur montes nulli alii sunt existimandi, quam qui hodiè cognomine Bojohæmici totum Bojohæmum cingunt.* Hos quoque propriè dictos fuisse HERCYNIOS MONTEIS, quemadmodum silva iis superfusa, de quâ superiore capite egi, haud dubium est.

Inter Albim & Vistulam ex occidente solstitiali in orientem brumalem, CCC millium passuum longitudine, habet Ptolemæus τὸ Ἀσκυβουργιον ὄρος, ASCIBURGIUM MONTEIS; quem supra, cap. XXXII, pluribus descripsi: unde verum ejus situm petere 20 lectorem ne pigeat.

Idem Ptolemæus τὰ Σαρματικά ὄρη, SARMATICOS MONTEIS, quibus inter Vistulam ac Danubium latus Germaniæ occidentale claudit, à septemtrionibus in austrum, longitudine CXXV millibus passuum, ita protendit, uti meridionalis eorum extremitas opidis Pannoniæ, *Aquinco, Salvæ, & Carpi*, objecta sit; septemtrionalis verò LV millibus à Vistulæ fonte in orientem versus, lineâ ferè æquinoctiali, distet. *Aquincum* esse nunc *Budam; Salvam, Salmar; Carpin, Kalpach;* suo loco docebo. Hodiè ab destrutto opido, quod trans Danubium, ex adverso Carpi, dicitur *Vacya*, ad Vagi amnis fontem, continuum protenditur montis jugum: quos *Sarmaticos* esse Ptolemæi monteis, ipse situs indicat. nam à Vagi quoque fonte ad fontem Vistulæ, ex oriente in occidentem, 30 LV circiter sunt millia passuum. His argumentis adde, si lubet, & ea, quibus supra Sarmatis Iazygibus per hunc limitem conterminos feci Quados. Nomen igitur hi montes habuere, non à Sarmatiâ regione, ut quidam arbitrantur; sed à dictis Sarmatis Iazygibus. Idem Ptolemæus lib. VIII, de Germaniæ tabulâ: περιελάττει δὲ τὸ πῖναξ ἀπὸ ἀνατολῶν Ἰάζυξι, Μετανάστει, καὶ Σαρματία τῇ ἐν τῇ Εὐρώπῃ. id est: *Terminatur tabula ab oriente Iazygibus Metanastis, & Sarmatiâ Europæâ.* Solinus cap. XXI, eosdem monteis, *Sarmatarum* adpellat *rupes*, Germaniæ fincis ita describens: *Extenditur inter Rhenum, Hercyniumque saltum & rupes Sarmatarum: ubi incipit, Danubio, ubi desinit, oceano perfunditur.*

Haud procul Sarmaticis jugis ponitur Ptolemæo ὁ Καρπάτιος ὄρη, CARPATES 40 MONS; quem in Sarmatiæ descriptione his verbis designat: Ἡ ἐν Εὐρώπῃ Σαρματία περιελάττει, ἀπὸ μεσημβρίας, τοῖς Μετανάστει, ἀπὸ ἑ νότις τῶν Σαρματικῶν ὄρειν πέρασθαι, μέγιστον δὲ δεξιῆς τῆς Καρπάτιος ὄρος: id est; *Sarmatia Europæa terminatur à meridie Iazygibus Metanastis, ab austrino Sarmaticorum montium fine, usque ad initium Carpatum montis.* Item in descriptione Iazygum: Ἰάζυγοι οἱ Μετανάστει ὄρεσσονται, ἀπὸ μὲν ἀρκτων Σαρματίας τῆς ἐν Εὐρώπῃ, τῷ εἰρηδῶ μέρει: ἀπὸ ἑ νότις τῶν Σαρματικῶν ὄρειν πέρασθαι, εἰς τῆς Καρπάτιος ὄρος. ἀπὸ ἑ ἀνατολῶν Δακίαι, κατ' αὐτὴν τὴν Πάδιον πέρασθαι, ὅς ἐστι τῆς Γερμανίας, τῷ ἀπὸ τῶν Σαρματικῶν ὄρειν πρὸ τὴν Κάρπιν, (malè vulgò πρὸ Καρπάτιου) καὶ τῆς Δακίαι πέρασθαι ὄρησιν, καὶ τῷ ἐνοπίθεν μέρει τῆς Δακίαι πέρασθαι τῷ μέρει τῆς ἐκτροπῆς Παδίου (malè vulgò Τισίου) τῆς πέρασθαι, ὅς ἐστι Φέρεται πρὸς ἀρκτας. ἀπὸ ἑ ἀνατολῶν Δακία, κατ' αὐτὴν τὴν Πάδιον πέρασθαι, ὅς ἐστι τῆς Γερμανίας πρὸς ἀνατολῶν πρὸ τῆς Καρπάτιου ὄρησιν, ἀπὸ ἑ καὶ Φέρεται. hoc est: *Iazyges Metanastis terminantur ab septemtrionibus, prædictâ Sarmatiæ Europææ parte, ab austrino Sarmaticorum montium fine usque ad Carpatum montem. ab occasu, ac meridie, prædictâ Germaniæ parte, qua est à Sarmaticis montibus usque ad Carpin & Danubii flexum, & hinc parte Danubii, usque ad Pathissi divergium, quo ad septemtriones fertur. ab ortu verò Daciâ, juxta eundem Pathissum; qui in ortum conversus, sub Carpatum monte desinit, à quo etiam devehitur.* Et in Daciæ descriptione: Ἡ Δακία περιελάττει, ἀπὸ μὲν ἀρκτων τῷ μέρει τῆς Σαρματίας τῆς ἐν Εὐρώπῃ, ἀπὸ ἑ Καρπάτιος ὄρος πέρασθαι μέγιστον τῆς εἰρηδῆς Πισροφῆς τῆς τύραι πέρασθαι. ἀπὸ δὲ δύσεως τοῖς Ἰάζυξι τοῖς Μετανάστει, καὶ τὴν Πάδιον

Παθισσῶν ποταμῶν. id est; *Dacia cingitur, à septentrionibus parte Sarmatiae Europae, à Carpatibus montis sine usque ad dictum Tyræ amnis flexum. ab occidente verò Iazygibus Metanastis, juxta Pathissum flumen.* Perquam malè vulgò, Πηξ Καρπάτου ὄρος, μέγας ποταμὸς ἢ ἐπιπέδους Πισσοῦτος. id est; à *Carpate monte usque ad initium prædicti flexus fluminis Pathissi.* quam enim δὲξω, & quod ποταμὸς in flexu fluminis constitues? Omnino nullum. Ceterò flexum hunc Tyræ esse in Podoliâ, infra confluentem Moravenii amnis, suprà in Bastarnis dixi. Dum igitur Daciam Pathisso (*Tissa* nunc vulgò est) ab occidente terminat, à septentrionibus verò Sarmatiæ confinio, à Carpate ad flexum Tyræ: omnino Carpaten à Daciâ excludit; intraque Pathissi fontium terminos concludit. quapropter malè faciunt, qui in Ptolemæi tabulis ultra Alutæ fonteis eum extendunt. Ab occidente intercapedinem Ptolemæus relinquit inter austrinam Sarmaticorum montium extremitatem, & Carpaten. Verùm bis heic ab eo erratum puto. primùm, quòd montem nullum ponit, ubi omnium altissimum erat jugum, quod nunc ad Vagi fontem vulgari vocabulo Hungaris *Tarczal*, Polonis & aliis Slavis *Tatary gory*, Germanis *Schneeberg* vocatur. deinde quòd Carpaten montem, omneque Iazygum Dacorumque latus in eodem posuit parallelo, in quo Sarmaticorum montium extremitatem austrinam: quum septentrionali eorum extremitati montes cohæreant, qui à Maro flumine ad Alutæ fonteis continuo jugo procurunt. Ceterùm *Krapak* hodiè vocatur, & *Krapak*, item *Biesciady gory*, omne id jugum, quod à Tataris montibus ad Alutæ fontem Russiam ab Hungariâ dirimit. Germanis inter Tyræ ac Pathissi fonteis vocatur *Kaltperg*; quod *frigidum montem* significat. sed nescio, an non vocabulo vitiatò, quasi *Kalperg*, à *Carpak*. Hic *Kaltperg* Ptolemæo propriè est *Carpaten*. Malè faciunt, qui hujus nomen etiam citra Sarmaticos monteis ad Marum usque flumen ex Ptolemæo interpretantur. nam heic Ptolemæus quidem unâ cum Strabone, Plinio, atque Solino Hercynium refert saltum: at nullum Carpaten montem. nec hodiè hæc pars *Krapak* vocatur accolis.

Eidem Ptolemæo in Sarmatiâ est ἡ Πευκῶν ὄρη, *PEUCI MONTES*; qui mox postea plurali numero dicitur τὰ Πευκῶν ὄρη, *PEUCINI MONTES*. Essè hodiè in Podoliâ, Russiâ minoris, & Voliniâ confinio, suprà in Peucinis sive Bastarnis docui.

Sunt & Οὐενεδικῶν ὄρη, *VENEDICI MONTES*, Ptolemæo in Sarmatiâ eo tractu, quo nunc Prussia est. Sunt equidem heic montes; sed memoratu minùs digni; colles verius, quàm montes. Tacitus sub finem libri de Germaniâ: *Venedi multum ex moribus Sarmatarum traxerunt. nam quidquid inter Peucinos Fennosque silvarum ac montium erigitur, latrociniis pererrant.* De silvis non negaverim: tota quidpe Sarmatia, ut & Germania, silvis fuit referta. at montes heic nulli. nisi quos Ptolemæus *Venedicos* adpellat. hos verò Taciti avo Aestios tenuisse, suprà ostensum est.

Scandinaviæ peninsulæ *immensus mons SEVO*, *Riphaïs jugis non minor*, quo situ fuerit, in ipsius peninsulæ, item in oceani septentrionalis descriptione indicavi.

Hi igitur ferè sunt Germaniæ montes, antiquorum auctorum monumentis celebrati. Nunc de fluminibus etiam narrandum.

40

CAP. XLIX.

De FLUMINIBUS Germaniæ Transrhenanæ.

FLUMINUM quoque Germaniæ Transrhenanæ, quæ veteres memorarunt scriptores, jam antea frequens in contextu hujus operis facta est mentio. ideòque supervacanea videri poterat opera, eadem heic repetere. Attamen ne cupientibus, tamquam in tabulâ, simul omnia cognoscere, mea desideretur cura atque industria; commodum existimavi, brevem eorum hoc loco facere ἀνακεφαλαίωσιν, & si qua antè nondum satis explicata sint, diligentiori stylo describere.

Terminus inter utramque Germaniam, citeriorem & ulteriorem, *RHENUS*, jam antè satis indicatus est, unâ cum amnibus à lævâ ripâ in eum defluentibus. Ordo igitur nunc postulat, uti eos proximè dicamus, quos dextrâ ripâ ex ulteriore Germaniâ recipit.

Primus memoratur *NICER*, hodiè vulgò dictus *der Necker*. Hujus meminerunt complures auctores antiqui. Ut Eumenius in panegyrico ad Constantinum Magnum: *Pulchrum tibi videtur, & re verâ pulcherrimum est, ut Rhenus ille non solum superioribus locis, ubi aut latitudine vadofus, aut viciniâ fontis exiguus, sed & ibi novo ponte calcetur, ubi totus est, ubi jam plurimos hausit amnes; quos hic noïter ingens fluvius Mosella,*